

„Gondolj egy kártyára. Bármelyik kártyára” – ismerős, ugye? Izgalmasak a bűvésztrükkök. Van, aki megpróbálja kijátszani a bűvészt, van, aki hagyja magát „elvarázsolni”. Mindkettőnek élvezetes a játék. És persze mindig akad egy-egy eltévedt személy, aki mások szórakozásából akar tudományos dolgozatot írni. Azért még nem kell ásítozni, a kutatók és bűvészek remélik, hogy a mélyebb megértés eredménye végül még lenyűgözőbb trükkök kidolgozása lesz.

Vannak mások is, akik ugyancsak trükköket igyekeznek alkalmazni a megélhetéséért. Bizony, a politikusok.

Szabad választók

Amikor választanunk kell egy lapot, vagy megnevezni valamelyiket, elméletileg szabad akaratom van. Kényszerít minket valaki? Parancsolgat a bűvész? Nem igazán. Viszont, mint oly sok más élethelyzetben, kötött mintázatot fogunk produkálni. Azaz jósolhatóak vagyunk.

Hogy pontosan mi fog érvényesülni, az több tényezőn múlik. Az egyik ilyen tényező az, hogy milyen kártyajátékot szeretünk játszani: ha a kedvenc játékunkban a nagyobb értékű lapok az erősek, azok szimpatikusabbak.

Ez pontosan az egyik tényező a négy közül: a kedvelhetőség, ez nagyrészt a múltbeli tapasztalatainkon, lapokhoz fűződő viszonyunkon múlik. Van még a láthatóság, ez azt mutatja, hogy egy bizonyos lapot hogyan fogunk fel. Például egy király látványosabb, láthatóbb egy kettesnél. Az emlékezetesség is fontos, főleg, ha emlékezetből kell lapot bemondanunk. Van, ami hamarabb eszünkbe jut, van, ami lassabban. A hozzáférhetőség hasonló az előzőhöz, de míg az emlékezetesség inkább vizuális, a hozzáférhetőség inkább a lap megnevezésénél játszik. Valószínűleg ennél több tényezőt is el lehet különíteni, de a tanulmány ezekre

koncentrált.

Ez a jósolhatóság máshol is érvényesül, például, amint Barabási Albert-László és csapata rájött, az emberi mozgás eléggé előrejelezhető, ha előtte volt időnk tanulmányozni a célszemély szokásait. Fél éves adatgyűjtés után például elég pontosan meg tudná mondani a csapat, hogy kedden tízkor hol leszünk. Hogy mennyire pontosan? Talán százalék, azaz minden negyedik esetben? Téves. 66 százalék? Nem talált. 93 százalékban tudnának helyes választ adni – azaz még pontosabban, mint tízből kilenc eset. Persze mondhatnánk, hogy megkönnyíti a dolgot a munkahely, a családi fészek, és olyan szokások, mint a templomba járás vagy a helyhez kötött hobbik. És igazunk is lenne.

Hasonló a helyzet a kártyalapoknál. Bizonyos szokások, beidegződések miatt a bűvész gyakran előre meg tudja mondani, hogy milyen lapot választ a többség. Az egyik legérdekesebb eredmény az, hogy a nők – kitalálok? – a kőr királyt (szív király), a férfiak meg a kőr dámát nevezték meg nagyobb számban, ha megnevezni kellett a lapot. Mondhatni szociális, kulturális értékekkel ruházzuk fel a lapokat, és a bűvészek ráéreznek erre.

Átvert átverők

Csak hogy arra is rájöttek a kutatók, hogy olyan területre tévedtek, ami nem csak a pszichológusoknak új, hanem gyakran maguk a bűvészek is rosszul tudják, hogy miért válnak be a trükkök, vagy akár egyszerűen ők maguk sem értik, hogy miként, csak azt tudják, hogy működik.

De a legérdekesebb eset azzal a trükkel történt, amelyben a bűvész akár 99 százalékban is meg tudja jósolni a választásunkat. Sikerült automatizálni számítógéppel a trükköt: a felhasználónak végigmutatja a gép a paklit, és egy rejtett trükkel igyekszik rávenni arra, hogy előre kijelölt kártyát válasszon ki a játékos, persze az ő tudta nélkül.

A kutatónak támadt egy ötlete, és gép elé ültette azt a bűvészt is, aki megtanította őt a trükkre. 16 próbálkozása volt, a bűvész előre leszögezte, hogy biztos benne, legfennebb csak egyszer tudja őt átverni a gép. És miért is ne lenne így? Hisz mestere a trükknek!

Amikor végzett a feladattal, kiderült, hogy pontosan ötször verte át a gép, azaz ötször a

célkártyát választotta akarata, próbálkozásai ellenére. A kutató szerint „ez megmutatja, hogy az is, aki tudja, hogy ez egy trükk, és tudja, mi a trükk, még mindig úgy gondolja, hogy teljesen szabadon választ. Mutatja, hogy az emberek milyen erősen akarják, hogy szabad, befolyásmentes döntésük legyen, akkor is, amikor nincs”.

A legnagyobb bűvésztrükk

Lehet, hogy a sztárbűvészek jól keresnek, de összértékben a politikusok mérhetetlenül nagyobb, csillagászati pénzeket forgatnak - egész pontosan a miénket.

Akárcsak a bűvészet esetében, az első gondolatunk itt is az lehet, hogy teljesen szabadon választ a nép is, meg a politikusok is. Csakhogy társadalomként, a politikustól a koldusig, erős kulturális, szociális beidegződéseink, szokásaink, értékeink és elképzeléseink vannak, amelyek nem hagynak bármerre haladni, bármit elhatározni. Vagy kimondottan folyton olyan irányba sodornak minket, amiről akár tudjuk is, hogy az rossz. Meg persze, akárcsak az összetettebb bűvésztrükköknél, az életben sincs mindig időnk odafigyelni és elemezni minden részletet. Ha például a média ma azt mondja, hogy igazi népvándorlás van, vagy hogy Románia szívében a magyarok átvették a rendőrség feletti uralmat, ki fog leülni és utánanézni a valós helyzetnek? Elénk van téve a pakli, csakhogy az ötvenkét lapból nem minden lap szabályos.

De nem csak mi vagyunk így. A politikus, aki ismeri az olyan elcsépeelt trükköket, mint az ellenségteremtés, értékekben való gondolkodás, meg fekete-fehér világ, gyakran pont úgy jár, mint az előző trükkben a bűvész.

Például a nemrég aláírt iráni atommegyezmény. A legtöbb elemző egyetértett abban, hogy ezzel az egyezménnyel mindenki jobban jár: Iránnak jó oka lesz jól viselkedni, mert akkor bekapcsolódhat a világ gazdaságba, a Nyugat pedig egy szelídebb Iránnal tárgyalhat, illetve továbbra is biztosítva marad a bőséges, olcsó olajellátás, ugyanis eddig Irán nem adhatott el kőolajat. Nem mellesleg a rosszul viselkedő Oroszország elleni szankcióknak is nagyobb hatásuk van így, mivel az oroszoknak hordónkénti száz dollár fölötti olajára volna szükségük gyenge gazdaságuk fenntartásához. Ennek ellenére mégis nagyon nehéz volt zöld ágra vergődni, mivel részben a Nyugat, és még inkább Irán évtizedekig ebből az ellenségeskedésből táplálta a politikáját.

A másikról halálos ellenségként beszéltek a szónokok, a szüntelen gyűlölet jelentette a hazaszeretetet, a döntéseket ennek fényében hozták. Iránban a hatalom ezzel (is) legitimálta

magát, Izraelben pedig Benjamin Netanyahu így nyert meg évtizedeken át szavazásokat, akár behozhatatlannak látszó hátrányból is. Az amerikai republikánusok meg Netanyahuval szöveteznek, volt, hogy Netanyahuval igyekeztek Obama ellen kampányolni (<http://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21642241-israels-prime-minister-takes-his-re-election-bid-congress-israeli>). Így tehát adott, hogy legalább fél Amerika a világ legnagyobb veszélyét lássa Iránban.

Oroszország újítása, és ez Magyarországon is sikeres, az volt a bűvésztrükkök terén, hogy igyekezett elhitetni az emberekkel, hogy a bűvész megismerhetetlen, láthatatlan: egyes gondolatmagvak szerint titkos erők kezében van a média, mások szerint meg mindenki annyira hazudik, hogy sose lehet tudni semmiről, hogy igaz vagy sem.

Hazai műsor

Itthon is vannak próbálkozások, ha kisebb is a színpad. Például városunkban mindenért vagy „Szász Jenő és hűséges csatlósai” minden baj forrása, vagy „Bunta és az udéméré”. Főleg akkor jó a másikat hibáztatni, ha pont a vádló hibázott valójában. Régi trükk, de elég hatásos tud lenni. Aztán ezek a halálos ellenségek a műsoridő lejártával újra normális udvarhelyiek, emberek, jóbarátok vagy gazfickók lesznek, mint mindig, ha úgy gondolják, nem figyelik őket kampányidőben.

Szerencsére a politikusok nem jó bűvészek. A trükkjeik elég könnyen kiismerhetők, a sunyibbak inkább zsebmetszőkhöz, a nálunk teljesen hiányzó típusúak pedig inkább szónokokhoz hasonlítanak, akik próbálják megszólítani a népet. Nincsen tehát ok kétségbeesni. Amint képesek vagyunk meglátni, hogy a romániai magyarellenes hisztéria milyen olcsó műsor, ugyanúgy megláthatjuk más dolgokban is, hogy azok igazából nem egyeznek a hangos és látványos kijelentésekkel.

És persze ne feledje: a többi sajtótermék rákot okoz meg autizmust, illetve ők rakják az E-ket az élelmiszerekbe. Ugye nem akarja őket bármi módon támogatni?!

Még rövidebben: ha valaki az érzelmeinkre akar hatni, legyünk óvatosak: nagy valószínűséggel akar tőlünk valamit.

Ráadás

Angolul értőknek Hans Rosling professzor megmutatja, [hogyan is kell rendberakni a dolgokat](#) .
A kártyás tanulmányról
[itt lehet olvasni angolul](#)
, és itt
[lehet böngészni](#)
többet a témában.